

О.Ю.Колосінський,

Чернівецький торговельно-економічний інститут КНТЕУ,
м. Чернівці

АНАЛІЗ НАСЛІДКІВ ЧЛЕНСТВА УКРАЇНИ В СОТ ДЛЯ ЗОВНІШНЬОЇ ТОРГІВЛІ ТА СПІВПРАЦІ З ЄС У РАМКАХ СВІТОВОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ

У статті описуються загальні положення Світової організації торгівлі, угоди в рамках СОТ, які сприятимуть зовнішній торгівлі України. Вступ до торговельної організації вже змусив переглянути урядовців та парламентарів митний кодекс, у майбутньому планується здійснити ще ряд змін. Увагу в роботі приділено також санітарним та фітосанітарним нормам, яким у світі приділяють все більшу увагу. Не меншу увагу в роботі приділено металургійній галузі, оскільки вона характеризується одним з найбільших експортних потенціалів, а також банківському сектору. Немалу роль відіграє субсидювання вітчизняної продукції в умовах членства в СОТ. Розглядається можливість подальшої співпраці України та Європейського союзу, зокрема створення зони вільної торгівлі.

The common articles of the World Trade Organization, agreements within the WTO to promote the external trade of Ukraine are described in this essay. The membership in the WTO forced Ukrainian government to change the tax codex and the range of changes are planned to be made. The great attention is paid to the sanitary and phytosanitary questions, that draw more and more attention in the world. Much attention is applied to metallurgy, as it has great exporting potential, and to the banking sector. Rather big role is being played by subsidies of home industry in Ukraine within membership in WTO. The essay analyses the perspectives of cooperation of Ukraine and the European Union, namely the free trade zone.

Сьогодні головною причиною реформ в українській торговельній політиці є вступ до Світової організації торгівлі (СОТ), адже ця важлива подія допоможе Україні вирішити деякі поточні питання двосторонньої торговельної політики – наприклад, припинення дії квот Європейського союзу (ЄС) на імпорт сталі з України. Зокрема членство України у СОТ може принести країні багато переваг як у торговельній сфері, так і у інших сферах економічної діяльності. Ця робота покликає прояснити вплив членства України у СОТ на співпрацю з ЄС.

Актуальність роботи є беззаперечною, адже членство Україна отримала рік тому і реальний вплив на економіку країни ще мало досліджений, причому наслідки за рік є не зовсім очевидними, оскільки термін доволі малий, а світова фінансова криза майже знівельовала позитивні наслідки від вступу. Проте ми все ж спробуємо проаналізувати наслідки вступу України до СОТ та співпрацю з ЄС у рамках цієї світової організації.

Основною метою роботи є виявлення реальних наслідків для

економіки України від вступу до СОТ та співпраці з ЄС.

Серед науковців, які розглядали проблематику вступу України до СОТ можна назвати велику кількість економічних експертів, проте усі праці значною мірою спрямовані на перспективи вступу та можливі її наслідки. Серед тих, хто аналізував реальні наслідки вступу можна виділити не багатьох. Зокрема, при написанні статті більшою мірою автор спирався на роботи В.Юрчишина [1, 2], А.Кузнєцова, В.Романова, В.Шелеста [6].

Остання комплексна пропозиція України щодо тарифів, яка консолідує результати двосторонніх переговорів, формально конфіденційна, однак її ключові положення вже відомі. Після вступу до СОТ середня імпортна ставка на промислові товари повинна становити не більш як 5%, на сільськогосподарські продукти – близько 11% наприкінці перехідного періоду (2013 року).

Членство України у СОТ сприятиме її зовнішній торгівлі, зокрема, як уже зазначалось, заходи зі сприяння торгівлі містяться в багатьох угодах СОТ:

1. ГАТТ 1994 – статті V (свобода транзиту), VII (сплата та формальності, пов'язані з імпортом та експортом) та X (публікування та адміністрування торгових відносин) [8].

2. Угода про митну оцінку.

3. Угода про правила походження.

4. Угода про передвантажний огляд (pre-shipment inspection).

5. Угода про процедури імпортного ліцензування.

6. Угода про технічні бар'єри у торгівлі (ТБТ/СОТ).

7. Угода про застосування санітарних і фітосанітарних заходів.

8. Угода про права інтелектуальної власності, пов'язані з торгівлею (TRIPS).

Чимало суттєвих змін у законодавстві, пов'язаних зі сприянням торгівлі, вже впроваджено. Вони відображають технічний аспект питання, наприклад, санітарні та фітосанітарні стандарти, технічні обмеження зовнішньої торгівлі.

Оцінка наслідків угоди про вільну торгівлю між Україною та ЄС та оцінки відповідності до норм і принципів СОТ. Він

дасть змогу суттєво спростити процедури співпраці у сфері технічного регулювання, стандартизації та оцінки відповідності між Україною та країнами-членами СОТ.

З березня 2006 року набрав чинності Закон “Про внесення змін до Митного кодексу України” щодо врегулювання питань визначення митної вартості товарів. Зміни, внесені цим законом, передбачають чіткіше регламентування механізму визначення митної вартості, визначають обов’язки й відповідальність посадових осіб митниці, які здійснюють контроль за правильністю визначення бази митного оподаткування, і декларанта, який подає відомості про митну вартість товарів. Застосування норм цього закону забезпечило увідповіднення положень Митного кодексу щодо митної оцінки товарів до вимог Угоди про застосування статті VII ГАТТ [8, 9].

Крім того, розроблено Концепцію розвитку системи технічного регулювання та споживчої політики і стратегічний план її реалізації на 2006-2013 роки. Як пояснює Державний комітет України з питань технічного регулювання та споживчої політики (Держспоживстандарт) кінцевою метою імплементації Плану дій щодо досягнення повної відповідності на 2005-2013 роки є повна відповідність національної системи стандартизації та технічного регулювання до Угоди про технічні бар’єри в торгівлі (ТБТ) СОТ.

Планом передбачено етапи розроблення і впровадження технічних регламентів, налагоджено стан гармонізації чинних в Україні стандартів з міжнародними. Цей документ містить також План перегляду стандартів, чинних в Україні для визначення тих, які потрібно скасувати або замінити міжнародними стандартами.

Відбувається інтенсивна гармонізація національних стандартів з міжнародними та світовими. Затверджені гармонізовані стандарти стосуються вимог і методів контролю харчової продукції, якості питної води, повітря, ґрунту, сільськогосподарських машин, добрив, кормів для тварин, посуду, електропобутових приладів, медичних приладів, інформаційних технологій, цифрового телевізійного мовлення, ліфтів, засобів індивідуального захисту працівників, виробів з деревини.

Після фактичного вступу до СОТ 16 травня 2008 року Україна планує приєднатися до Угоди про технічні бар'єри в торгівлі. Згідно з її положеннями (а також статтями 51 і 56 Угоди про партнерство та співробітництво між Україною та ЄС і розділом 30 плану дій Україна–ЄС), відбуватиметься поступова адаптація та зближення системи технічного регулювання з міжнародними та європейськими правилами та нормами.

Україна вже завершила переговорний процес з торгівельними партнерами про створення договірно-правової бази співробітництва у сфері стандартизації та оцінки відповідності згідно зі статтею 6 Угоди ТБТ/СОТ.

Україна також приєдналася до Угоди про правила походження СОТ, хоча вона містить лише базові принципи правил походження, а не деталізовані гармонізовані, які мають використовувати всі члени СОТ. Крім того, угода стосується лише правил походження, що застосовуються в режимі нормальних торгових відносин, а не в регіональних і двосторонніх преференційних торгових угодах. Угода прокладає дорогу програмі гармонізації, мета якої – зробити правила походження більш передбачуваними, об'єктивними та зрозумілими. Важливо, що правила походження мають бути позитивними за змістом, тобто вказувати на те, що підтверджує походження, а не на те, що його не підтверджує. Робота в СОТ над правилами походження триває. Кінцевий результат може призвести до єдиного списку правил походження, які однаково застосовували б усі члени СОТ у неpreferenційних режимах торгівлі.

Аналізуючи можливі наслідки угоди про вільну торгівлю між Україною та ЄС, слід зауважити, що увага до санітарних і фітосанітарних стандартів (СПС) у рамках міжнародної торгівлі зростає. Заходи з контролю СПС призначені для того, щоб імпорт не зашкодив здоров'ю та безпеці громадян країни. Водночас обмеженнями, що накладаються заради досягнення національних стандартів безпечності, можна зловживати, використовуючи їх як засіб протекціонізму. СОТ передусім опікується тарифами, які є традиційним інструментом протекціонізму. Натомість міжнародні угоди з СПС мають на меті знайти баланс між національними стандартами із захисту

безпе́чності проду́кції, з одного боку, та сприя́нням спра́ведливому досту́пу до ринку – з іншого.

Угода СОТ з СПС містить низку ключових положень. По-перше, країни-члени є вільними у своєму виборі рівня захисту, який вони вважають потрібним, і у встановленні заходів задля досягнення цільового рівня захисту. По-друге, вимога гармонізації передбачає: національні стандарти мають базуватися на стандартах, ухвалених і рекомендованих міжнародними організаціями. Будь-який жорсткіший захист має бути обґрунтованим науковою оцінкою ризику. По-третє, принцип еквівалентності рекомендовано для різних заходів, які досягають аналогічного рівня захисту. Країна-експортер має продемонструвати еквівалентність своїх заходів тим, що існують у країні-імпортері. Двосторонні та багатосторонні угоди (так звані “угоди еквівалентності” або “угоди взаємного визнання”) забезпечують інституційні рамки для впровадження еквівалентності. Такі угоди встановлюють базис для обміну інформацією про стандарти, визнання сертифікації, положення про повторне тестування та апеляцію, повернення товарів, від яких відмовилися.

Інші важливі положення стосуються концепції регіоналізації, яка передбачає, що визначення безпе́чності має брати до уваги регіональні особливості, зокрема хвороби, поширені у певному регіоні, або існування програм контролю для деяких регіонів.

Нарешті, процедурні положення стосуються питань прозорості, зокрема вимоги запровадження способів формування запитів та інформування.

Тимчасом як СОТ формує засади щодо визначення норм і стандартів, двосторонні угоди переважно сфокусовано навколо процедурних питань. Зазвичай угоди про вільну торгівлю з ЄС зосереджено навколо полегшення впровадження положень СОТ про СПС. Це може бути зроблено двома способами:

- 1) через послідовне впровадження СПС-заходів, передбачених СОТ;
- 2) через гармонізацію, що передбачає відповідність стандартам СОТ і взаємне визнання положень.

Положення про СПС в угодах про вільну торгівлю зазвичай

охоплюють такі аспекти:

- ✓ визнання угод з СОТ щодо СПС;
- ✓ співпраця з питань СПС;
- ✓ гармонізація стандартів як кінцева мета;
- ✓ чіткі положення про технічну допомогу з питань СПС.

Поза межами положень СОТ угоди про вільну торгівлю можуть, наприклад, стосуватися таких аспектів, як:

- ✓ положення або поправки щодо окремих продуктів;
- ✓ запровадження спільного комітету з управління;
- ✓ деталізований процес визнання еквівалентності;
- ✓ методології здійснення верифікації, перевірки імпорту і сертифікації;
- ✓ часові рамки та положення щодо внутрішньої звітності та консультацій;
- ✓ вимоги про обмін інформацією;
- ✓ положення про визнання окремих закладів без попередньої інспекції.

Ця концепція особливо важлива для України у сенсі наслідків Чорнобильської катастрофи.

Потрібно зауважити, що хоча нормами ЄС і СОТ допускається надання податкових пільг підприємствам, але у їхньому використанні існують певні обмеження. Зокрема в ЄС використання податкових пільг допускається для підтримки інвестиційних проектів, однак забороняється для покриття поточних витрат підприємств, тобто субсидування операційної діяльності.

Більшість тарифних обмежень у торгівлі між Україною та ЄС буде усунено внаслідок вступу України до СОТ і купівлі українськими підприємствами прокатних потужностей в Європі.

Вступ України до СОТ, це перший крок до зміцнення позицій українських металургів на зовнішніх ринках. Позитивним результатом членства країни в СОТ для галузі стане скасування квот на експорт українського прокату до ЄС і можливість використання механізмів врегулювання торговельних суперечок між сторонами.

Через спроби балансового розподілу залізорудної та іншої сировини і встановлення експортного мита на металобрухт (останнє буде поступово скасовано, оскільки Україна вже

стала членом СОТ).

Оскільки перше питання імовірно буде врегульовано в рамках СОТ, то реформування ПЕК України стає основним завданням, яке потрібно вирішити для забезпечення імунітету української металургії від торговельних санкцій ЄС або інших членів СОТ.

Включення положень щодо державної допомоги та антимонопольної політики у двосторонні торговельні угоди – поширена практика, адже дотепер не існує єдиної системи врегулювання питань політики у СОТ.

Спробу створити таку систему зроблено під час Сінгапурської міністерської конференції 1996 року. Проте розбіжності серед країн-членів, особливо спротив країн, що розвиваються, унеможливили досягнення згоди щодо більшості сінгапурських питань під час п'ятої міністерської конференції в Канкуні. Зазвичай ЄС вимагає від країн-торговельних партнерів наближення їхніх політик до європейської практики. У наявних угодах про ЗВТ інколи міститься посилення на правила ГАТТ щодо надання державної допомоги, а інколи – безпосередньо на Угоду про створення ЄС. Повсюдно поширені перехідні періоди надання державної допомоги, запровадження специфічних правил надання допомоги (наприклад, якщо вона призводить до життєздатності компанії, яка отримує підтримку) у певних сферах. Відповідність допомоги умовам угоди про ЗВТ в окремих випадках вирішує спеціально створена сторонами рада співробітництва.

Право на заснування підприємств і здійснення економічної діяльності в УПС поширюється лише на юридичних осіб. У розширенні цього права на фізичних осіб, а також у наданні українським компаніям національного режиму сприяння полягає головний потенціал нової угоди. Зі вступом України до СОТ постачальники послуг з України зможуть отримати тимчасовий доступ на ринки ЄС згідно з Режимом надання послуг ГАТС, що передбачає тимчасову присутність фізичних осіб на території ЄС. Очевидно, в Угоді про вільну торгівлю Україна буде зацікавлена у впровадженні певних обмежень чи перехідних періодів щодо деяких видів економічної діяльності. Найбільш поширеним прикладом серед нових членів було

обмеження права іноземних компаній купувати землі сільськогосподарського призначення. В Україні цим правом не користуються навіть резиденти. Крім того, зазвичай обмеження накладаються на надання послуг фінансового сектору – банківських послуг і страхування. Однак з часом, цю сферу буде великою мірою лібералізовано.

Крім того, Україна може скористатися правом запроваджувати обмеження на економічну діяльність європейських компаній у галузях промисловості, які реструктуризуються або переживають кризу з важкими соціальними наслідками для України, щодо яких існує загроза суттєвого зменшення ринкової частки українських підприємств або для новостворених галузей.

Основним здобутком нової угоди порівняно з УПС має бути обов'язок розширювального тлумачення її норм, у чому полягає головна відмінність УПС та угод про асоціацію з погляду права.

Угода про ЗВТ також може потенційно стимулювати експорт з України вторинної сировини та металобрухту чорних металів. Не виключено, що поетапне зниження експортного мита, яке відбуватиметься в рамках перехідного етапу членства України в СОТ та формування ЗВТ, збільшить абсолютні показники вивезення металобрухту, що негативно позначиться на забезпеченні вітчизняного виробника стратегічною сировиною, а також зменшить надходження до Державного бюджету України в найближчі роки. З іншого боку, поетапне скорочення експортного мита відповідно до міжнародних зобов'язань здатне посилити позиції України в переговорах з ЄС щодо вільного доступу української металопродукції на європейський ринок.

Аналізуючи практику непрямого субсидування суднобудівної галузі країни щодо її відповідності нормам СОТ та ЄС, можна зробити такі висновки:

1. Визначення переліку підприємств, що отримують субсидії, свідчить про адресний характер цих субсидій. За правилами СОТ таке субсидування належить до “такого, що дає підстави для вжиття заходів”, тобто запровадження торгівельних обмежень.

2. Скасування податкових пільг 2005 року по суті стало

спробою увідповіднення системи державної допомоги до європейських норм, оскільки податкові пільги були операційною допомогою суднобудівникам.

З іншого боку, скасування податкових пільг спричиняє скорочення обігових коштів підприємств упродовж виробничого циклу, що може призвести до відмови від будівництва повнокомплектних суден і переходу на просте складання корпусів. За цим, імовірно, настане скорочення портфеля замовлень, спад обсягів і погіршення структури виробництва, зниження зайнятості в секторі та скорочення бюджетних надходжень.

Аналіз практики субсидування автомобільної промисловості свідчить про невідповідність механізмів субсидування нормам СОТ:

- ✓ чітко виражений адресний характер субсидій, що обмежуються двома суб'єктами субсидування;

- ✓ більшість податкових пільг, залишених для двох підприємств галузі, спрямовуються на покриття поточних витрат цих підприємств (операційна допомога). Саме така допомога має найбільш негативний вплив на конкуренцію і заборонена нормами ЄС;

- ✓ у рамках СОТ заборонено використовувати заходи, що стимулюють купівлю або використання підприємством продукції вітчизняного походження. Зокрема заборонено встановлювати норму, відповідно до якої підприємство отримує певні переваги, якщо частка вартості продукції вітчизняного походження у загальній вартості виробу підприємства становить не менше врегульованого значення (стаття 2 і пункт 1 додатку ТРІМС). Використання таких заходів вважається порушенням одного з основних зобов'язань СОТ – зобов'язання щодо національного режиму.

Таким чином членство України у Світовій організації торгівлі принесе Україні, на нашу думку, як позитивні так і негативні наслідки, проте позитивні сторони такого членства набагато очевидніші. Нового поштовху отримають стосунки України із Європейським союзом, а також створюються передумови щодо вирішення певних проблемних питань із Російською Федерацією, при її вступі до СОТ, на користь України, проте найбільше вигоди в перспективі членство

України у СОТ принесе для взаємних стосунків із ЄС, особливо в умовах європейської інтеграції економіки України.

Список використаних джерел:

1. Юрчишин В. Політичне протистояння не дозволяє скористатися перевагами СОТ [Електронний ресурс]. – Доступ. – http://www.uceps.org/ukr/direction.php?news_id=9.
2. Юрчишин В. СОТ не винна у неконкурентоздатності українських товарів [Електронний ресурс]. – Доступ. – http://www.uceps.org/ukr/direction.php?news_id=9.
3. Доповідь директора департаменту співробітництва із СОТ Міністерства економіки та з питань європейської інтеграції [Електронний ресурс]. – Доступ. – <http://www.wto.inform.org.ua/attach/Vystup%20Tsybala%20na%20seminari.doc>.
4. Україна і Світова організація торгівлі: шляхи наближення [Електронний ресурс]. – Доступ. – http://www.ieac.org.ua/index.php?id=5&ch_id=22&ar_id=1183&as=0.
5. Виступ заступника Голови Київської міської державної адміністрації Зіміна С.Г. [Електронний ресурс]. – Доступ. – <http://eu.prostir.ua/data?t=1&q=1539>.
6. Кузнецов А., Романов В., Шелест В. Вступ України до СОТ: очікувані зміни в пріоритетах промисловості Дніпропетровської області [Електронний ресурс]. – Доступ. – <http://www.niss.gov.ua/Monitor/Desember/15.htm>.
7. Постанова Верховної ради України про Рекомендації парламентських слухань "Зовнішня політика України як інструмент забезпечення національних інтересів держави: здобутки, реалії та перспективи // Відомості Верховної Ради (ВВР). – 2004. – №20-21. – С.305 [Електронний ресурс]. – Доступ. – <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=1531-15>.
8. Генеральна угода з тарифів і торгівлі [Електронний ресурс]. – Доступ. – <http://wto.inform.org.ua/attach/Ugoda%20GATT%201947.pdf>.
9. Митний кодекс України від 11.02.2002р. №92-IV [Електронний ресурс]. – Доступ. – <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=92-15>.

І.О.Кормакова,

Чернівецький торговельно-економічний інститут КНТЕУ,
м. Чернівці

МАСШТАБИ ДІЯЛЬНОСТІ ТНК У КРАЇНАХ, ЩО ПРИЙМАЮТЬ

У статті визначено масштаби діяльності ТНК, виражені в їхній кількісній присутності на ринках приймаючих країн, обсягами операцій здійснених на іноземних ринках на прикладі окремих країн та компаній, а також вказано мотиви діяльності ТНК по країнах світу в цілому.

The author defines the scales of TNC's operations expressed through their quantitative presence in the markets of accepting countries, volumes of operations performed on foreign markets taking selected countries and companies as examples and specifies motives of TNC activities per country in the whole world.

Сьогодні світ опинився на порозі нового переділу, але не військово-політичного, а економічного, де головними гравцями будуть уже не держави і навіть не блоки країн, а головні ТНК найбільших промислово розвинених держав. Ставками ж є нові ринки, технології та надприбутки. Саме ТНК – основний структурний елемент економіки більшості країн, провідна сила їх розвитку та підвищення ефективності.

Вплив і масштаби діяльності ТНК опосередковано виражені зростанням їхньої кількості за 30 років майже на порядок: на